

Г О В О Р

**ПРЕДСЕДНИКА СКУПШТИНЕ ОШТИНЕ
ДРАЖИМИРА МАРУШИЋА ПОВОДОМ ЧЕТВРТОГ
САБОРА БОРАЦА ОСЛОБОДИЛАЧКИХ РАТОВА
17.СЕПТЕМБРА 1998.ГОДИНЕ**

Другови борци, потомци ратника из славних дана, поштовани гости

Историја је хтела или, неко би рекао – судбина, да и велики и мали народи данас, после 20 векова, поставе себи иста питања, да се осврну на прошлост, забрину за будућност. Историја човечанства, сада већ то са сигурношћу може да се каже, јесте историја наизменичних периода рата и мира и онога што је, упоредо, остварено у цивилизацијском развоју. Моћни су, готово по правилу, из кризних времена излазили још моћнији, а мали народи, као губитници; будући да су, када је требало, најчешће били на линијама разграничења добра и зла, после победа остајали би десетковани, а из пораза излазили с губитком идентитета.

Прошлост Срба и Црногораца евидентно, јесте прошлост славних победа, очувања националне части, али је тужно што о томе најречитије сведоче милионски гробови; као и о чињеници – колико нас је данас а колико би нас било.

На данашњи дан пре 80 година, завршене су операције пробоја Солунског фронта, а мање од три деценије потом, истог 17. септембра, коначно је ослобођен Горњи Милановац, у другом светском походу германског мрака. Два рата – два краја; две повеснице људских несрећа. Остао је још понеки сведок, који у живом памћењу носи тугу Кајмакчалана и оних других који не могу да преболе слику спаљеног Милановца, урезану негде дубоко у души.

Два светска рата, која су крвљу и сузама обележила прву половину 20 века, враћају нам, данас, неке старе дилеме и отварају нове, услед померања распореда снага светске моћи и интереса старих и нових великих сила.

Британски историчар РОБЕРТ ЛАФАН, који је Србе назвао "чуварима капије", питао се, године 1917., да ли ће се овај народ икад опоравити од пустошења које га је задесило, и да ли ће уморни ратни хероји, који су преживели све ђуди судбине, који су живели аскетски током дугих година несигурности, да ли ће они бити у стању да поврате готово заборављену вештину мира.

Назвавши Српског сељака кичмом нације, а Српску мајку Спартанком, присећа се, учени Лафан дела писма мајке Рудничанке заробљеном ...

сину: "Предпостављам" пише мајка "Ако си заробљен, да си рањен и ниси могао да се браниш. Али, ако су те ухватили а ниси рањен, не

враћај се кући сине мој. Оскрнавио би село које је на олтар домовине положило 83 хероја без стодвадесет оних који су позвани у војску. Твој брат Милан, пао је на Руднику. Био би срећан када би могао да види свог старог краља како пуца из пушке на фронту..."

Нешто више од две деценије, колико је протекло до новог рата, биле су кратак период да Срби победе мир, којим су, испоставиће се касније, ипак теже владали него ратовали. Болеле су старе ране а задобијане нове, преплитало историјско и митско, у нову славу ишло се срцем, други народи, с већим рачуном.

За две деценије није се могао заборавити мачвански покољ, Цер, Суворор, албанска беспућа, очај великог губитка људства, као и оснаженост надљудским победама наших јединица, предвођених славним војводама. Коначни продор у отаџбину, јуришом Дринске дивизије, заузимање Кајмакчалана, ослобађање Битоља као и српске жртве на Вердену у срцу нације оставили су и тугу и радост и отворили затворене домове; од којих, у многе није имао ко да се врати.

Усхићен храброшћу и несебичношћу Српског ратника, племенити Швајцарац Арчибалд Рајс, срцима палих Срба завештаће и своје срце, које почива на "Капији слободе" – Кајмакчалану.

Други рат, крвав попут првог затворио је још домова, збунио игром савезника и, понајвише њиховом заслугом, отворио нову страницу српских неслога, болнију од учинка углађених дивљака под кукастим крстом. И рудничко–таковски крај платио је тај данак:

Но, и поред тога, окупатор је доживео још један пораз. Освету поражених их претходног рата с подмазаним оружјем, али и с новим формама људске деструктивности, платио је и сам Немачки народ.

Маја месеца, године 1945. када је ослобођен злогласни нацистички логор у Оснабрику, протестантски пастор ФИДРИХ ГРИЗЕНДОРФ, своју последњу свештеничку проповед посветиће победи српске човечности, душе, срца и поштења, суштински различитој од чисто материјалне победе Руса, Американаца и Енглеза. "У њиховој отаџбини смо ми Немци", написа ГРИЗЕНДОРФ" убијали стотину Срба, који су бранили земљу, за једног убијеног нашег војника, који је, иначе, представљао

власт окупатора насилника. Знали смо да се овде, међу нама, налази пет хиљада официра Срба, који су некада представљали друштвену елиту у својој земљи а сада су личили на живе костуре. И ми смо се плашили освете тих српских мученика...”

Међутим, када су пукле заробљеничке жице, српски мученици миловали су немачку децу.

”Тек сада разумемо” завршава ГРИЗЕНДОРФ, ”зашто је наш велики песник Гете учио српски језик. Сад тек схватамо зашто је Бизмарку последња реч на самртној постељи била – Србија!”

Само један крагујевачки покољ, у којем су страдали и таковци, довољан је да потврди речи протестантског пастора. Данашњи датум, драги моји суграђани, подсећа и обавезује. И, како често каже наш мудри патријарх – треба опростити, али не и заборавити.

Када кроз пет година будемо обележавали век ипо од оснивања града, и када склопимо 150–огодишњу повесницу нашег краја, с још већом обавезом према прецима, погледаћемо у будуће дане и запитати се – јесмо ли у свом времену учинили довољно, и јесмо ли их изневерили.

Јер данас, после још једног завршеног рата и када се још увек, из празних колевки српства чује плач, одговорни смо и пред прецима и пред нашом децом – збуњеном прошлошћу, неприпремљеном за време које је испред њих. Може ли историја да појасни да ли смо, после свега, за племениту идеју југословенства били припремљени, да ли су други у ту државу ушли искрено, да ли су нове мапе света моћније од жеље малих народа – данас су остала само питања и последице недоречених одговора.

Бар ми овде, морамо се сетити како је радио Милош. Умео је, велики књаз, да носи и чалму, и европско одело, да се приклони пашама, али и да "одгризе комад царевине". Таквих је примера било мало – приклонити се усправљене кичме, загрести тврд орах, а не поломити зубе.

Драги пријатељи, потомци ратника! Милановац је, после Другог светског рата, у најдужем мирнодопском периоду, показао шта значи бити одговоран умиру, што није ништа мање значајно него носити пушку у рату.б.

А Срби, господари своје земље, на мукама су свету показали шта је јунаштво и човештво. Ту лекцију би данашњи моћници морали да науче од српских мудраца. Они незнају оно што су нас

преци научили: да је јунаштво – бранити себе од другог, а човештво и чојство – бранити другога од себе.

Ако је савест универзална категорија, лекција ће бити научена када, једног дана, од мрачних светских умова буде отета савест човечанства.

То је последња битка коју треба да добије васцели људски род. Јер, како написаше руски филозофи – нема среће човечанству, док у свету капље макар и једна дечја суза.

Желећи свима вама миран живот и добро здравље а нашој деци лепшу и срећнију будућност, срдечно вас поздрављам.

ХВАЛА.